

Unapređenje bibliotečkog poslovanja u Republici Srpskoj primjenom *Open Source* aplikacija

Aleksandar Stokić
Narodna biblioteka Doboj
Doboj, Republika Srpska
stokic@gmail.com

Zoran Lazić
Slobomir P Univerzitet
Fakultet za ekonomiju i menadžment
Slobomir, Republika Srpska
zoka.lazic@yahoo.com

Sadržaj—Cilj ovog rada je da ukaže na *open source* koncept i mogućnost primjene postojećih aplikacija u bibliotečkom sektoru. Uloga biblioteke i bibliotečke djelatnosti od vitalnog je značaja za svaku zajednicu, u pružanju informacija, ideja i radova za kojima se ukaže potreba, na lokalnom ili globalnom nivou. Biblioteka svojim korisnicima putem interneta treba da obezbijedi pristup ljudskom znanju i kulturnom bogatstvu zemlje u kojoj se nalazi, kao i kulturnom bogatstvu cijelog svijeta. Takođe, korisnici treba da imaju pristup servisnim informacijama, korisničkim nalozima i on-line katalozima putem interneta i/ili bibliotečkog sajta.

Ovaj rad pruža uvid u trenutno stanje biblioteka u Republici Srpskoj(RS), stepen implementacije elektronskog poslovanja u njima i daje kratak pregled *open source* aplikacija koje svoju primjenu mogu naći u bibliotečkom poslovanju.

Ključne riječi: bibliotečko poslovanje; open source aplikacije; integrirani bibliotečki sistemi (ILS), sistemi za upravljanje sadržajem (CMS).

I. UVOD

Zahvaljujući sve većoj popularnosti besplatnih i aplikacija sa omogućenim pristupom izvornom kódu (*open source*), bibliotekama svih tipova i veličina otvara se mogućnost, bez obzira gdje se nalaze i koji jezik koriste, korišćenja besplatnih aplikacija za unapređenje bibliotečkog poslovanja i neograničene tehničke podrške koja im je dostupna tokom cijelog procesa implementacije projekta (preko zvaničnih veb sajtova, foruma i slično).

U Republici Srpskoj je još 1993. godine usvojen novi *Zakon o bibliotečkoj djelatnosti Republike Srpske*, koji je zasnovan na principima klasičnog bibliotekarstva.[1] Naredne izmjene i dopune tog zakona (52/01, 39/03, 112/08) i drugih podzakonskih akata, kojim se uređuje oblast bibliotekarstva, težile su unošenju savremenog pristupa bibliotekarstvu. Na nivou Bosne i Hercegovine doneseni su i važni strateški dokumenti, kao što su *Politika razvoja informacionog društva* [2], usvojena od Savjeta ministara Bosne i Hercegovine u julu 2004. godine i *Strategija kulturne politike BiH* iz juna 2007. godine.[3] Doneseni dokumenti su djelimično podsticali i novi pristup u razvoju bibliotekarstva, ali je izostala šira rasprava i primjena. [4]

Danas postoje standardi i smjernice koji definišu šta je to dobra biblioteka i šta čini dobru bibliotečku službu. UNESCO je, ispred Ujedinjenih Nacija, 1949. objavio "Manifest za javne biblioteke" koji je imao više revizija, najnoviju 1994. Između ostalog, u njemu piše: "*Javna biblioteka, lokalna kapija znanja, obezbjeđuje osnovne uslove za učenje tokom cijelog života, samostalno odlučivanje i kulturni razvoj pojedinaca i društvenih grupa.*" Ovaj Manifest je pripremljen u saradnji sa Međunarodnom federacijom bibliotečkih udruženja i institucija (IFLA) i dostupan je na njenom sajtu na preko dvadeset jezika [5]. Manifest objavljuje da je "javna biblioteka živa snaga za obrazovanje, kulturu i informisanje i suštinski važan posrednik u jačanju mira i duhovnog blagostanja muškaraca i žena." IFLA je glavno međunarodno tijelo koje predstavlja interese biblioteka, informacionih službi i korisnika. Jedna od osnovnih vrijednosti na kojima počiva IFLA jeste vjerovanje da je ljudima, zajednicama i organizacijama potreban univerzalni i ravnopravan pristup informacijama, idejama i djelima ljudskog duha radi njihovog društvenog, obrazovnog, demokratskog i ekonomskog blagostanja.[6]

Upotreba informacionih, a posebno internet, tehnologija sve je više prisutna u bibliotečkom poslovanju. Pristup internetu i upotreba elektronskih kataloga i baza podataka postali su nezaobilazan dio svakodnevnih aktivnosti u bibliotekama razvijenih zemalja. Biblioteka, kao informacioni centar svake zajednice, mora da se prilagodi savremenim trendovima tako što će u praksi primijeniti sve mogućnosti koje nude nove tehnologije. Trenutno na tržištu postoji mnoštvo besplatnih aplikacija koje se mogu uspješno implementirati u bibliotečko poslovanje a njihova primjena će posebno doći do izražaja u budućnosti jer će bibliotekama, usled smanjenja budžetskih sredstava, ona pružiti održivu alternativu.

II. ELEKTRONSKO POSLOVANJE U BIBLIOTEKAMA

Javnim bibliotekama namijenjena je važna uloga u obezbjeđivanju ravnopravnog pristupa informacijama, informatičke pismenosti i mogućnosti učenja tokom čitavog života, za sve građane. Savremeni trendovi i tehnologije su uveliko prisutni u bibliotečkoj delatnosti. Izrada bibliotečke veb prezentacije, baze podataka ili digitalizacija ne predstavljaju samo potrebu za modernizacijom već obavezan dio bibliotečkog poslovanja. Korisnici bibliotečkih usluga

imaju sve manje vremena za pretraživanje bibliotečkog fonda u zgradi biblioteke tako da je neophodno obezbijediti adekvatnu pretragu bibliotečkog fonda i pristup resursima putem veba i sve češće imaju potrebu da što brže dođu do potrebnih informacija, po mogućnosti iz svojih kancelarija ili iz svojih domova. Najbolji i najefikasniji način da to urade je upravo preko veb prezentacije biblioteke i online kataloga za pretraživanje knjižne građe. Jedan od najvažnijih procesa u virtuelizaciji svake biblioteke je adekvatna edukacija svih zaposlenih, a vi eoma je važno da svi zaposleni shvate da virtuelizacija biblioteke ne predstavlja opasnost i prijetnju njihovim svakodnevnim aktivnostima, već naprotiv, predstavlja popularizaciju i unapređenje bibliotečke djelatnosti.

Cilj predavljanja biblioteke na internetu jeste da se čitaocu omogući pristup informacijama i resursima sa jedne lokacije tj. bibliotečke veb prezentacije. Neophodno je upoznati, kako postojeće tako i potencijalne čitaoce, sa svim aktivnostima i uslugama koje pruža biblioteka. Jedan od važnih segmenata jeste i kreiranje korisničkih naloga pomoću kojih će čitalac moći pratiti svoja zaduženja, rokove vraćanja publikacija, kao i sve druge aktivnosti vezane za članstvo u biblioteci (personalizacija veb prezentacije). Čitaoci bi imali mogućnost da provjere dostupnost određenih publikacija putem interneta kao i da ih rezervišu preko svojih korisničkih naloga.

U svijetu danas biblioteke koriste razne vrste *open source* aplikacija u različite svrhe, kao što su automatizacija bibliotečkog poslovanja, digitalizacija fondova, pohranjivanje podataka, upravljanje sadržajem i drugo. Ova rješenja nude bibliotekama, čak i onima koje koriste različite formate zapisa, mogućnost automatizacije poslovanja. Takođe, imaju odlične opcije indeksiranja i pretraživnja, *online* katalog (OPAC), kao i bibliotečki sajt s integrisanim meta-pretraživanjem i sistemom za upravljanje sadržajem (CMS). Ovi sistemi pružaju mogućnost upravljanja digitalnim resursima i fizičkim dokumentima i drugim tipovima medija, u *online* i *offline* režimu.

III. OPEN SOURCE APLIKACIJE

Termin *open source* (OS) se odnosi na aplikacije čiji je izvorni kôd dostupan za korištenje ili izmjene u skladu s potrebama korisnika i njegovim zahtjevima. OS projekti se obično razvijaju u javnom domenu gdje učesnici na kolaborativan način učestvuju u kreiranju, ažuriranju ili poboljšanju proizvod. OSS nudi veću fleksibilnost i slobodu od komercijalnog softvera kupljenog s licencnim ograničenjima. Bibliotečka i OS zajednica dijele mnoge zajedničke principe. Oni dijele i promovišu „otvorene“ standarde i vjeruju u besplatno dijeljenje resursa. OSS često daje veću slobodu izbora, a mnogi ga uzimaju u razmatranje upravo zbog manjih troškova prilikom nabavke i održavanja. Iako su određeni troškovi povezani s OSS, kao što su troškovi vezani za tehničku podršku, obuku i dalji razvoj, nesporna je činjenica da je OSS ipak znatno jeftiniji od mnogih komercijalnih aplikacija. Međutim, glavni razlog za odabir OS aplikacija je sloboda prilikom izmjene izvornog kôda u cilju prilagođavanja programa individualnim zahtjevima korisnika.

OS softver se intenzivno koristi u industriji informacionih tehnologija (IT), a samim tim i u bibliotekarstvu. U bibliotečkoj

oblasti postoji nekoliko *open source* inicijativa kao što su Koha, Evergreen, Newgenlib, OPALS, Greenstone i drugi. Svi ovi alati pružaju mogućnost integracije poslovnih procesa u bibliotekama, kreiranje digitalnih biblioteka, upravljanje sadržajem i resursima biblioteka.

Primarni cilj je da se obezbijedi integrisani alat za upravljanje poslovnim procesima biblioteke, a koji pokriva sve glavne funkcije, kao što su zaduživanje i vraćanje knjižne građe, upravljanje bibliografskim bazama podataka, upravljanje korisničkim nalozima, izvršavanje transakcija, kontrola, online pretraživanje lokalnih baza podataka, kao i izradu bibliotečkog veb sajta.

Integracija bibliotečkih resursa i usluga u jedinstveni računarski sistem definiše budući bibliotečki informacioni sistem. Integrisani bibliotečki sistem (ILS) mora integrisati sve dostupne resurse biblioteke u elektronskoj formi:

- bibliotečki katalog;
- izvještaje;
- baze podataka digitalnih biblioteka, baze podataka fotografija, časopisa, neknjižne građe, itd;
- veb sajt biblioteke.[7]

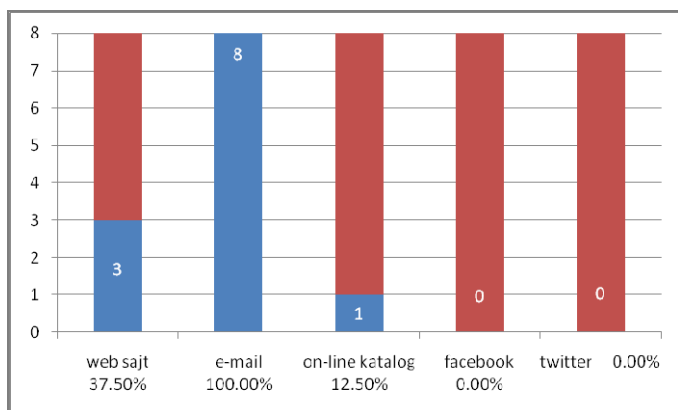
U razvoju bibliotečkog informacionog sistema (IS), klasifikacija informacionih resursa dostupnih preko informacionog sistema je od suštinskog značaja za IT stručnjake koji treba da shvate ulogu novih usluga ili dokumenta u cilju poboljšanja i upotrebljivosti gotovog proizvoda. Informacioni sistem se razlikuje od jednostavnog veb sajta na kome se prezentuju resursi za pružanje usluga korisnicima sajta. Usluge kao što su pomoć korisniku prilikom pretraživanja kataloga mora se razlikovati od alatki za upravljanje poslovanjem biblioteke.

IV. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

U ovom poglavlju predstavljeni su rezultati analize stanja elektronskog poslovanja i primjene savremenih informacionih i internet tehnologija u bibliotekama u Republici Srpskoj u periodu 2008-2012. godina. Istraživanje je sprovedeno u decembru 2012. godine i sastoji se iz dva dijela. U prvom dijelu su prikupljeni podaci za 2008. godinu na osnovu podataka preuzetih iz *Vodiča kroz narodne biblioteke Republike Srpske* [8] a odnose se na zastupljenost veb sajta, e-mail naloga, online kataloga, facebook i twitter profila u javnim bibliotekama u RS.

Drugi dio istraživanja je sproveden direktnim pretraživanjem interneta preko google pretraživača o zastupljenosti navedenih servisa u bibliotekama u RS u 2012. godini. Važno je napomenuti da se u navedenom periodu povećao broj biblioteka u Republici Srpskoj sa 49 na 50 tako da je analiza pravljena za svaku godinu pojedinačno. Takođe, prvo je napravljena analiza sedam matičnih biblioteka zajedno sa Narodnom i univerzitetskom bibliotekom Republike Srpske (NUBRS) a zatim i svih javnih biblioteka zbirno.

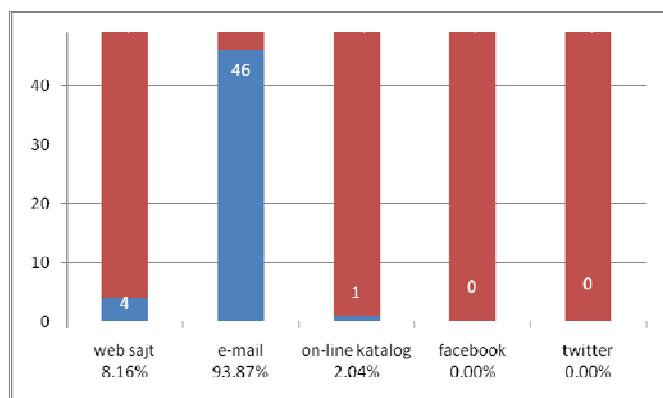
Na slici 1. prikazani su podaci za 2008. godinu koji pokazuju da je u tom periodu samo 3 biblioteke imale vlastiti veb sajt što predstavlja 37.5%. Sve biblioteke su imale e-mail adresu, a samo jedna biblioteka (NUBRS) imala je on-line katalog. U istom periodu ni jedna biblioteka nije imala vlastiti facebook ili twitter nalog.

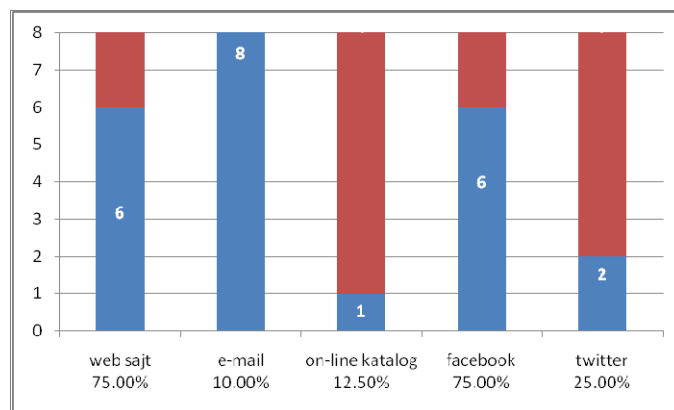
Slika 1. Podaci za matične biblioteke i NUBRS iz 2008. godine

Slika 2 prikazuje podatke koji se odnose na sve javne biblioteke u RS. Na osnovu prikupljenih podataka može se zaključiti da je od preostale 42 javne biblioteke samo jedna biblioteka imala veb sajt a da čak tri biblioteke nisu imale e-mail adresu. Od svih 49 biblioteka u RS samo je NUBRS imala online katalog.

Na slici 3 se nalaze podaci za matične biblioteke i NUBRS za 2012. godinu. Primjetno je da se u međuvremenu povećao broj biblioteka koje imaju vlastiti veb sajt ali je broj biblioteka koje posjeduju online katalog i dalje ostao nepromijenjen. Online katalog je ostao privilegija korisnika usluga NUBRS. Povećao se broj biblioteka koje su navedenom preiodu kreirale facebook profil tako da se u 2012. godini procenat biblioteka koje su su korisnicima omogućile pristup facebook profilu povećao na 75%. Takođe, u istom periodu dvije biblioteke ili 25% njih počele su koristiti usluge twitter servisa.

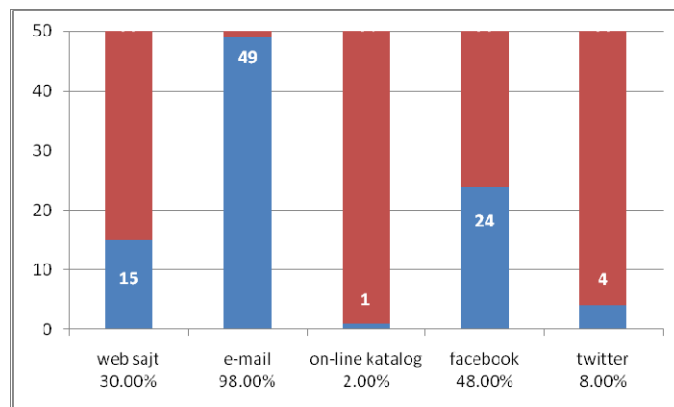

Slika 2. Podaci za sve javne biblioteke RS iz 2008. godine

Slika 3. Podaci za matične biblioteke i NUBRS iz 2012. godine

Podaci iz 2012. godine pokazuju da od ukupno pedeset javnih biblioteka u RS samo 15 biblioteka ili 30% njih ima vlastiti veb sajt, dok 48% biblioteka posjeduje facebook profil. Twitter nalog posjeduje samo 8% biblioteka. Nevjerovatno je podatak da u 2012. godini jedna javna biblioteka u RS, prema zvaničnim podacima, ne posjeduje e-mail adresu! Ipak najporaznija je činjenica da se od prve izmjene i dopune Zakona o bibliotečkoj djelatnosti Republike Srpske 2001. godine nije napravio konkretan pomak po pitanju implementacije online kataloga niti implementacije jedinstvenog informacionog sistema iako se u posljednjih 10 godina ova tema konstantno potencira. Prema nezvaničnim podacima, veoma mali broj biblioteka u RS ima bilo kakav oblik elektronskeog evidentiranja knjižne građe.

Slika 4. Podaci za sve javne biblioteke RS iz 2012. godine

U istraživanju pod nazivom „Stanje mreže javnih biblioteka Srbije u 2010. godini“ autor Vesna Šekularac navodi sljedeće: „Stanje mreže javnih biblioteka Srbije u 2010. godini moglo bi se, kao i u celom analiziranom periodu, najkraće oceniti kao stanje ozbiljne neravnoteže i nesklada između još uvek skromnih mogućnosti biblioteka i naraslih potreba korisnika bibliotečkih usluga. Dinamika razvoja mreže javnih biblioteka izrazito je neujednačena: pojedine biblioteke kontinuirano unapređuju svoj rad dok pojedine tek opstaju i u zatečenim nepovoljnim uslovima ostvaruju delatnost u elementarnom obimu. Obim i kvalitet tradicionalnih bibliotečkih usluga nije na nivou potreba sredine i korisnika, a raspon izvora i obim i

kvalitet novih bibliotечких usluga, posebno, izrazito zaostaje za novim potrebama sredine i korisnika. Da bi se javne biblioteke što pre osposobile da odgovore potrebama sredine i zahtevima korisnika neophodno je da se izvrši temeljno redefinisane njihove složene uloge u kvalitativno novom i zahtevnijem okruženju.“[9]. Navedeno u potpunosti opisuje stanje bibliotečke djelatnosti u Republici Srpskoj te je neophodno detaljnije razmotriti ovu problematiku a to je prije svega u nadležnosti Ministarstva prosvjete i kulture Republike Srpske i NUBRS.

V. PRIMJERI DOBRE PRAKSE

Iako na našem govornom području već postoji nekoliko aplikacija koje su uspješno razvijene od strane različitih institucija u Srbiji posebno ističu programi BISIS (Bibliotечки informacioni sistem) i NIBIS (Niški bibliotечко-informacioni sistem).

BISIS je nastao kao dio aktivnosti u oblasti istraživanja primjene informaciono-komunikacionih tehnologija u bibliotekarstvu na Prirodno-matematičkom fakultetu i Fakultetu tehničkih nauka Univerziteta Novom Sadu. Unapređenje ovog programa se kontinuirano odvijaju već 15 godina (od 1992. godine) pod rukovodstvom profesora dr Dušana Surle.[10]. Koristi ORACLE bazu sa strukturom polja po UNIMARC-u a korisnički interfejs je urađen u Javi.

NIBIS je informacioni sistem namijenjen automatizaciji poslovanja biblioteka, a razvijen od strane Mašinskog fakulteta u Nišu. Aplikacija u potpunosti automatizuje sve aktivnosti koje bibliotekari obavljaju, počev od bibliografske obrade, preko inventarisanja bibliotечkog fonda, rada sa korisnicima (članovima) biblioteke, pa do različitih statističkih izveštaja. Pored dijela koji je namijenjen bibliotekarima realizovan je i dio namijenjen korisnicima, pomoću kojeg korisnici mogu da pristupaju bibliotечkom fondu, da ga pretražuju i rezervišu željenu literaturu. Razvojem ovog bibliotечко-informacionog sistema uz primjenu niza klasifikacionih sistema obezbijedeni su prikupljanje, selekcija, obrada, čuvanje, održavanje, pretraživanje i ažuriranje podataka, kao i cirkulacija, tj. automatizacija izdavanja bibliotечkih jedinica korisnicima.[11]

Na slikama 5 i 6 nalazi se prikaz grafičkog interfejsa navedenih programa.

Slika 5. Grafički interfejs za pretraživanje programa BISIS

Slika 6. Grafički interfejs za pretraživanje programa NIBIS

NIBIS potencijalnim korisnicima nudi mogućnost demo online pristupa administratorskom dijelu aplikacije te na taj način pruža uvid u strukturu i sam način funkcionisanja. To je veoma korisno za sve biblioteke koje planiraju da pređu na elektronski način poslovanja kako bi se upoznali sa osnovnim elementima bibliotечkog onlajn poslovanja.[12]

VI. PRIJEDLOG POTENCIJALNOG RJEŠENJA

Bilo bi pogrešno implicirati da je open source osmišljen da zamjeni komercijalni softver, ali postavlja se pitanje je li on može da obezbijedi održivu alternativu za ILS.

Trenutno sve javne biblioteke imaju ogromne finansijske poteškoće i budžetska ograničenja, pa je važno za biblioteke da pronađu načine da ispune svoja očekivanja u onolikoj mjeri koliko im to finansijska situacija dozvoljava. Korišćenje softvera otvorenog koda je jedan od načina na koji biblioteke mogu unaprijediti svoje poslovanje bez većih finansijskih ulaganja. Iako mogu postojati određeni inicijalni troškova vezani za instalaciju i prilagođavanje, OS ILS softver je u suštini besplatan. Ipak, otežno je pažljivo sagledati sve troškove prilikom nabavke i održavanja komercijalnog softvera i uporediti to sa troškovima vezanih za OS softver.

Svako OS rješenje treba pažljivo ispitati da bi se utvrdilo da li će se integrisati sa postojećom infrastrukturom i poslovnim procesima. Ako to zahtijeva dodatni hardver ili druge alate za integraciju koje biblioteka nije spremna da obezbijedi, taj softver neće biti dobar izbor. Ako softver ne može lako da se prilagodi trenutnom ambijentu ili proširi na način da obezbijedi dodatne funkcije koje se zahtijevaju, u tom slučaju to ne može biti odgovarajuća opcija.

Jedna od mogućnosti je i angažovanje treće strane ili IT profesionalaca prilikom inicijalne instalacije i podešavanja OS ILS-a, ali zbog toga se ne gubi fleksibilnost i uvijek postoji mogućnost da se bez većih komplikacija, ukoliko se za to ukaže potreba, održavanje sistema prebaci na nekog drugog ili da se ustanova preuzme potpunu kontrolu nad održavanjem. Prednosti ovog pristupa je ta što biblioteke imaju veću kontrolu nad softverom. OS softver je često mnogo lakše prilagoditi nego komercijalni softver jer je izvorni kod lako dostupan i može se prilagoditi tako da savršeno odgovara potrebama biblioteke. Nema ograničenja u pogledu njihove

fleksibilnost i sposobnosti da se tačno prilagode raznim potrebama.

Iako je neophodno da biblioteka inicijalno izdvoji nešto novca na obuku zaposlenih kako bi se oni osposobili za implementaciju i korišćenje OS tehnologije, ili za povremeno angažovanje konsultanta u toku realizacije projekata automatizacije bibliotečkog poslovanja, na taj način ipak može uštedeti novac koji bi se u suprotnom morao izdvojiti na troškove nabavke komercijalnog softvera i njegovo redovno licenciranje.

Trenutno postoji nekoliko OS aplikacija za automatizaciju bibliotečkog poslovanja i treba ih uzeti u razmatranje i posmatrati kao moguću dugoročnu alternativu. Ovdje su opisana dva trenutno najpopularnija rješenja. Kriterijumi prilikom odabira ovih rješenja bili su njihovo vrijeme postojanja tj. razvoja rješenja, broj korisnika u svijetu, podrška, jezička i tehnička kompatibilnost. Na osnovu navedenih kriterijuma izdvojili su se Evergreen[13] i Koha[14].

Evergreen je razvila služba javnih biblioteka Džordžije (u Sjedinjenim Američkim Državama). Evergreen je projektovan za rad na praktično neograničenom broju servera (od jednog do stotina servera).

Koha je razvijen 1999. godine od strane tima programera koji su radili za konsalting kompaniju na Novom Zelandu u cilju zadovoljavanja potreba jednog malog bibliotečkog ogranka na ostrvu, jer je njihov softver koji su koristili zastario. Koha ima veb baziran interfejs i za osoblje i za korisnike.

To je u osnovi veb bazirana aplikacija te nema potrebe za instaliranjem programa na svakom desktop računaru. Koristi SQL bazu podataka (preporučuje se MySQL - *open source* baza podataka) a veliki broj korisnika pokreće Koha ILS na Linux platformi, najčešće koriste Debian verziju ali se može koristiti i na drugim platformama.[15]

Jedna od mogućnosti koje pruža Koha ILS je i ta da korisnik može pokrenuti Koha live CD koji sadrži Linux operativni sistem sa instaliranom instancom Koha ILS aplikacije koja je spremna za korišćenje i omogućava bibliotečkim radnicima da testiraju aplikaciju prije nego što se odluče za njenu implementaciju.[16] Ovo je posebno korisno bibliotekama koje tek treba da pređu na elektronski način poslovanja.

Oba navedena sistema su kompatibilna sa MARC21 i UNIMARC. Izvorni kod oba programa je objavljen pod open source licencom, što pruža mogućnost drugim bibliotekama da ih koriste i prilagođavaju svojim potrebama. Ovi sistemi su uglavnom razvijeni korišćenjem drugih OS alata kao što su PHP, Perl, Apache HTTP server, MySQL čime se osigurava nezavisnost te nema potrebe za vezivanjem za određene dobavljače ili softverske pakete, a tu je i veća podrška dostupna za OS alate.

Veoma je teško za organizaciju kao što je biblioteka da jednostavno pređe na *Open source* softver. Možda u biblioteci nema zaposlenih stručnjaka iz oblasti informacionih tehnologija (posebno manje biblioteke) koji mogu da pruže podršku ovoj vrsti proizvoda, ili oni imaju stručnost ali ne i

vrijeme da se posvete implementaciji i održavanju OS rješenja. Na kraju treba napomenuti da samo velike biblioteke, sa odgovarajućim tehničkim osobljem koje posjeduje viši nivo tehničkog znanja koje je potrebno za implementaciju i održavanje softvera otvorenog koda, mogu bez angažovanja treće strane, pristupiti realizaciji ovako kompleksnog projekta.

VII. ZAKLJUČAK

Možemo zaključiti da je trenutna situacija u bibliotekama u Republici Srpskoj više nego alarmantna. Neophodno je izvršiti detaljan pregled stanja u svim javnim bibliotekama i izraditi plan prelaska svih javnih biblioteka na elektronski način poslovanja. Evidentno je da u posljednje četiri godine nije bilo značajnijeg napretka u modernizaciji bibliotečkog poslovanja u Republici Srpskoj a realno je očekivati da ni u budućnosti neće biti izdvajanja većih finansijskih sredstava za tu namjenu pa je za rješavanje ovog problema potrebno potražiti alternativu. Jedno od rešenja je i zamjena komercijalnih softverskih rješenja besplatnim aplikacijama. Open source aplikacije pružaju idealno, možda i jedino, rešenje za sve tipove javnih biblioteka u cilju modernizacije njihovog poslovanja i zadovoljavanja sve većih potreba korisnika bibliotečkih usluga. U vremenu velike ekonomske krize u kome se svakodnevno smanjuju budžetska sredstva neophodna za njihovo nesmetano funkcionisanje, javne biblioteke mogu da koriste ove alate za automatizaciju bibliotečkog poslovanja, uz minimalne troškove. Ove aplikacije su uglavnom u potpunosti prilagođeni prosječnom korisniku pa se za njihovo nekorištenje ne može naći opravdanje.

Posebnu pažnju treba usmjeriti i na popularizaciju bibliotečkog poslovanja na lokalnom nivou kako bi se opravdala budžetska sredstva kojima se finansira rad javnih biblioteka. Takođe je bitno da se preko interneta biblioteka poveže sa drugim bibliotekama u zemlji i inostranstvu. I na kraju, najvažniji aspekt elektronskog poslovanja u biblioteci jeste zaštita bibliotečkog fond koja se može ostvariti izradom adekvatne baze podataka koja će sadržati spisak cjelokupne knjižne građe kao i digitalizaciju građe od velike važnosti (stare i rijetke knjige, zavičajna zbirka itd.). Uvođenja elektronskog poslovanja u biblioteke u Republici Srpskoj treba da bude orjentisano ka smanjenju troškova i skraćivanju vremena potrebnog za pružanje kvalitetne usluge korisnicima, a što se može ostvariti automatizacijom poslovnih procesa upotrebom open source aplikacija.

Iz navedenih primjera vidimo kako se na tržištu već duži vremenski period koriste različite OS aplikacije kojima je moguće unaprijediti bibliotečko poslovanje tako da na kraju možemo zaključiti da za rješavanje ovog problema ne treba tražiti tehnološka već organizaciona rješenja.

LITERATURA

- [1] *Zakon o bibliotečkoj djelatnosti*. Službeni glasnik Republike Srpske, br. 26, Dostupno na: http://www.nub.rs/fileadmin/File_Archive/Zakon_o_biblioteckoj_djelatnosti_sa_izmjename_i_dopunama.pdf (26.12.2012.)
- [2] Tim Vijeća ministara, *Politika razvoja informacionog društva u Bosni i Hercegovini*. Sarajevo: Savjet ministara Bosne i Hercegovine. Dostupno na: <http://www.parco.gov.ba/?id=1936> (28.12.2012)

- [3] Strategija kulturne politike BiH, Sarajevo: Savjet ministara Bosne i Hercegovine. Dostupno na:
<http://www.fmksa.com/download/StrategijaKulturnePolitikeUBIH.pdf>
 (26.12.2012.)
- [4] M. Maksimović, *Tradicionalni i novi zadaci današnjih bibliotekara*, Bibliotekarstvo Republike Srpske, Godina II, broj 2, Višegrad, 2010.
- [5] UNESCO/IFLA *The Public Library Manifesto*. Dostupno na:
http://archive.ifla.org/VII/s8/unesco/Public_Library_Manifesto-sr.pdf
 (26.12.2012.)
- [6] D. Evelin, *Strateško planiranje i unapređivanje organizacije biblioteka*, Beograd, 2004
- [7] A. Stokić, M. Vulić, L. Paunović, D. Djokić, J. Obradović, *Analysis of online presence of Serbian public libraries*, Metalurgia International, No.3-2013, in press.
- [8] M. Davidović, *Vodič kroz narodne biblioteke Republike Srpske*, Narodna i univerzitetska biblioteka Republike Srpske, 2008.
- [9] V. Šekularac: *Mreža javnih biblioteka Srbije u periodu od 2000 do 2010. godine*, Narodna biblioteka Srbije, Beograd, 2010.
- [10] D. Surla, Z. Konjović, *Distribuirani bibliotečki informacioni sistem BISIS*, Novi Sad, 2004.
- [11] A. Adžić, Karakteristike programa NIBIS za automatizaciju bibliotečkog poslovanja, INFOTEKA, 7(2006)1-2, str. 89-97
- [12] BISIS demo sajt se nalazi na adresi Inovacionog centra za Informacione tehnologije: <http://cit.masfak.ni.ac.rs/sitegenius/topic.php?id=157>
- [13] <http://evergreen-ils.org/>
- [14] <http://www.koha.org/>
- [15] S. Sirohi, A., Gupta, *Koha 3 Library Management System*, Packt Publishing, 2010
- [16] V.V. Biju, S. Jasimudeen, V. Vimal Kumar, *A study on managing koha open source library management system using live CD*, Mahatma Gandhi University, Kerala, 2012.

ABSTRACT

The aim of this paper is to emphasize the open source concept and applicability of existing applications in the library sector. The role of library and librarianship is vital for any community. They provide to human population the source of information, ideas and paperwork that are needed, on a local or global level. Library should provide to its customers, through the use of Internet, the access to human knowledge and cultural heritage of the country in which it is located, as well as the cultural riches of the whole world. Also, users should have access to service information, user accounts and on-line catalogs via internet and/or library web site.

This paper provides insight into the current state of libraries in the Republic of Srpska and the level of implementation of e-business in them and gives a brief overview of open source applications that can be applied to the librarianship.

Key Words: *Librarianship, open source software, Integrated library systems (ILS), Content management systems (CMS).*

Improving librarianship in Republic of Srpska using Open Source application.

Aleksandar Stokic, M.Sc.

Dr Zoran Lazic, docent